

I skrivende stund er norske nordister opptatt med å revolusjonere faget. Et fag som ikke har forandret seg vesentlig siden 1907, står foran utslettelse og eventuell gjenfødelse. *Bachelors* og *Masters* er på vei inn i norsk språk og samfunn, mens Norge tar nok et skritt på veien ut i den toneangivende verden. Det dreier seg om effektivisering, markedstilpassing, økonomi.

Da faget vokste fram, gjaldt det å erstatte latinsk med norrøn filologi for derigjennom å bidra til nasjonens konsolidering. Det vitenskapelige ideal var naturvitenskapelig og positivistisk, metodikken historisk og målet rendyrking av det norske i språk og seder, tilegnelse av det nasjonale og innlevelse i store personligheter. Hvilke mål har faget i dag? Det er ikke så åpenbart. Den gamle orden er opphevet, man kjemper for å redde sin egen bit av faget, eller man konsentrerer seg om å stable moduler med uvisst innhold.

Like fullt: Innimellom de byråkratiske gjøremålene tenkes og skrives det, ikke som om ingen ting var skjedd, men i alle fall som om noe avhang av historien, fiksjonene og vår egen eksistens. Litt optimistisk kan man til og med finne tegn som peker ut av de gjengse rutiner for akademisk virksomhet, i retning av å kombinere perspektiver og kunnskaper som ikke rommes i én fagtradisjon.

Når det gjelder vår eldste litteratur, må det være åpenbart at ingen enkel fagtradisjon kan yte den rettferdighet. Det samfunnsmessige og språklige, det religiøse og litterære kan her vanskelig vikles fra hverandre uten at mønsteret reduseres til løse tråder. Heller ikke kan det historiske og det aktuelle holdes fra hverandre. En tekst som *Vøluspá* er unik i sitt slag, enda vil lesningen uvegerlig preges av våre sjangerforestillinger, av forventninger som diktet i sin virkningshistorie har vært med på å forme. Kanskje kommer dialektikken tydeligst fram hos den som verken forsøker seg på gjendiktning eller utlegning, men lekent går inn i rollen som moderne sibylle, slik Enel Melberg gjør i «Vulvans spådom». Ved å vende på gamle former kaster diktet sitt skrå lys over krisen som menneskelig vilkår. Fra en helt annen vinkel aktualiseres forholdet mellom gammel og ny litteratur i Eldar Heides anmeldelse av Erling Kittelsens dialog med to eddakvad i boka *Vindkald*.

Respektfullt, men stadig fra en uvant vinkel nærmer Michael Schulte seg *Vøluspó*. Numerologi, selv i den nøkterne utforming vi har å gjøre med her, er ingen vanlig metode i nordistikken. Om tallmessige forhold umiddelbart forekommer enkelt som komposisjonsprinsipp, viser det seg at denne tilnærmingen

framhever bærende strukturer. Fokuseringen på retoriske grep gjør det mulig å se kvadets mening i effekten på leseren, og dermed løsrive seg fra noen av de kanskje uløselige språklige og kulturhistoriske spørsmål som har preget resepsjonen. Studien viser hvordan fiendtlighetene i ytterverdenen foregripes av indre splittelse. Diktets drivkraft er dualismen som innebærer dynamisk spenning mellom alle motstilte poler. *Vølusþó* tegner bildet av en verden i kontinuerlig forandring, pendlende mellom forfall og fornyelse, skapelse og død.

En samfunnsmessig mekanisme, den gamle islandske praksis med fostring, står i sentrum for Caldwell og Parks' studie av *Njáls saga*. Å oppdra en annens barn som sitt eget, er i forfatterens øyne én blant flere tropologiske modeller som regulerte omverdensforståelse og livsførsel i dette samfunnet. Utfordringen som sagaen stiller opp, er å utvide familieideologien til alle medmennesker i en «universal consanguinity under God».

Sosiologisk er også Tore Rems tilnærming til *Garman & Worse* – ikke romanen, men et mindre kjent (og mindre vellykket) drama av Edvard Brandes og Alexander Kielland. Som en videreføring av filologi og litteratursosiologi har *Book History* sin styrke i studiet av de subtile mekanismene som forener fiksjonens rom med de sosiale rom der litteraturen blir til og forvaltes, og som gjennom interaksjon former rammer som styrer fortolkning og resepsjon. Slik kaster den ukjente *Garman & Worse* lys over det moderne gjennombruddets strategi og Kiellands plassering innenfor den radikale forfatterfalanksen.

En moderne kriseerfaring er gestaltet i Tarjei Vesaas' novelle «Det snør og snør» fra 1959, analysert i Sverre Wilands bidrag til nummeret. Frederik Tygstrups tanker om litteraturens rom utgjør her en viktig del av referanserammen ved siden av teorier knyttet til musikk og malerkunst. Novellen har en spesiell plass i Vesaas' forfatterskap ved at den bygger sammen et personalt – fobisk – rom med et distansert forteller-rom, og et 'åpnende', 'porøst' kompositorisk-diskursivt rom. Denne arkitekturen gir åpninger som ikke lar seg stabiliseres semantisk, men som får fram spillet mellom eksistensielle forhold, religiøse forestillinger og de 'umenneskelige' krefter som ligger i retorisk figuralitet.

Krise dreier det seg også om i Ibsens *Peer Gynt*. Dette norske nasjonaldrama viser seg å ha ukjente sider som kommer fram ved Knut Brynhildsvolls blikk for det groteske. Den groteske teksten pendler mellom inkongruente semantiske og framstillingsmessige registre, liksom Peers liv kan ses som uttrykk for en moderne subjektbevissthet, der identitet ikke lenger lar seg fastholde.

Cecilie Løveid har sammen med Jon Fosse vitalisert norsk samtidsdrama. Tanya Thresher ser i sin artikkel nærmere på *Barock Friise. Eller kjærligheten er en større labyrint* fra 1991. Dramaet gir en tolkning av den historiske kvinnen Zille Knudsdatter Gad, som levde i Bergen ca. 1675–1711, og som skilte seg ut fordi hun hadde «ukvinnelige» talenter og lærdom, og fordi det ble funnet et dødt barn blant hennes papirer. Thresher hevder at Løveid iscenesetter dette kvinnelige subjektet på en slik måte at patriarkatets subjekt- og kvinneforståelse blir utfordret. Gjennom grundige tekstanalyser viser hun hvordan Zille

spalter seg i ulike personer, hvordan hun beveger seg i, og kommer til å bevege, konvensjonelle kjønnskonsensjoner, og hvordan hun sliter kvinnen ut av posisjonen som *den andre*. Denne estetikken knytter Thresher til aktuell feministisk og postmoderne teori, som hun mener Løveids drama med sin iscenesettelse av et «polymorft kvinnelig subjekt» korrelerer. Temaet belyses ytterligere av Ann Öhrbergs anmeldelse av en avhandling om «Konsten att Konstruera en Kvinna». Samtidig vil det være mulig å se Zille i all sin mangfoldighet som en motsvarighet til Peer Gynt.

Jon Fosses tekster synes å ha evnen ikke bare til å fascinere og begeistre teaterfolk rundt i verden, men også påkalle de profesjonelle litteraturlesernes interesse. *Edda* har i de siste årene publisert flere artikler om dette produktive og spennende forfatterskapet og kan i dette nummeret presentere en tolkning av den aller nyeste romanen hans, *Morgon og kveld* (2000). Lars Sætre peker på Fosses åpenbare interesse for de språkløse og uklare områdene i eksistensen og hevder at Fosses særegne skrift utforsker vilkårene for «det guddommelege, for det sublime, og for døden». I sin artikkel analyserer han fram en spenning mellom to krefter som romanens hovedperson – og romanskriften – er rammet inn av, en spenning mellom en allmechtig Gud på den ene siden, og den rene negasjonens rike – døden – på den andre. Sætres analyse viser hvordan disse kreftene utfolder seg i motiver, metaforer, stil og intertekstualitet som en relasjon mellom sammenhengsskapende og nedbrytende språk, men han hevder også at romanen strekker seg «vél langt i retning av det totaliserande sakrale, utan i sin eigen romankropp å ta reflektivt høgde for det sekulært splittande».

Videre tar Boel Hackman for seg en avhandling om Edith Södergran som estetisk idealist, John Brumo anmelder en dansk antologi om metafiksjon, og Thomas Forser diskuterer fremst litteratursosiologiske metodespørsmål i en ny norsk doktoravhandling om litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek.

God lesning!

Kristiansand, mars 2002

Unni Langås

Andreas G. Lombnæs

Jahn Thon